

**ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ
ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ**

Формування професійної компетентності майбутніх педагогів дошкільної та початкової освіти

УДК 371.13: 372: 378 ББК 74.1/74.58 Ф79

Рекомендовано до друку Вченою Радою

Житомирського державного університету імені Івана Франка

від 28 лютого 2014 року, протоколе 7

Рецензенти: *Вітвицька С.С.* - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка;

Смагін І.І. - доктор педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи Житомирського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти; *Тищук І.І.* - кандидат психологічних наук, завідувач Житомирського центру розвитку дитини №53 "АБВГДейка".

Літературний коректор:

Мирончук Н.М. - кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки

Житомирського державного університету імені Івана Франка

Ф 79 Формування професійної компетентності майбутніх педагогів

дошкільної та початкової освіти, збірник науково-методичних праць / за заг. ред. В.Є. Литньова, Н.Є. Колесник, Т.В. Наумчук. - Житомир : Взд-во ЖДУ ім. І.Франка, 2014. - 620 с + CD.

У збірнику науково-методичних праць представлено результати Всеукраїнської науково-практичної конференції «Формування

професійної компетентності майбутніх педагогів дошкільної та початкової освіти»; розкрито сутність професійної компетентності майбутнього педагога як сукупність ключових, базових та спеціальних компетентностей; охарактеризовано дієво-практичний компонент професійної компетентності вихователя дошкільного закладу; представлено компетентнісну модель сучасного педагога дошкільної та початкової освіти; відображено логіко-чатемагічну діяльність у початковій та дошкільній освіті; розкрито сутність особистісної, рефлексивної, творчої, мовленнєвої мовної соціокультурної, художньо-естетичної компетенції у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

Збірник науково-методичних праць адресується науковцям, педагогам-практикам, майбутнім учителям початкових класів та вихователям ДНЗ, методистам дошкільної та початкової ланки освіти.

УДК 371.13: 372: 378 ББК 74.1/74.58

© Литньов В.Є., Колесник Н.Є., Наумчук Т.В., 2014

Кучинська Л.Ф. Інтеграція інформаційно-комунікаційних технологій в систему методичної роботи з педагогічними працівниками	192
Максимень С.М., Пастушок О., Хронюк Т. Психолого-педагогічні стилі виховання дітей у сім'ї	201
Пожарко В.С. Інтерактивні форми роботи з педагогами	204
Сянченко Н.В., Рашко Н.М. Громадянське виховання дітей на засадах народної педагогіки	208
Степанюк А.О., Сорочинська О.А. Співпраця сім'ї та дошкільного навчального закладу в поліпшенні процесу адаптації дитини до садочка	211
Фурманюк С.М. Формування художньо-естетичної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів засобами праці	214
Шимацька Г.С. Інклюзивна освіта в умовах сучасного дошкільного закладу	217

**РОЗДІЛ III. КОМПЕТЕНТІСНА МОДЕЛЬ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА
ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ**

Гарбарчук Н.М. Формування ціннісних орієнтацій учасників навчально-виховного процесу шляхом впровадження інноваційних технологій	223
Зарицька А.Й. Діяльність методичної служби як умова підвищення професіоналізму педагогів та вдосконалення освітньої системи	226
Ковдра І.В. Рефлексивна компетентність у професійній діяльності педагога дошкільного навчального закладу	230
Некнєпіта О.І. Наступність у роботі дошкільного навчального закладу та школи	236
Остапчук С.М. Ефективні шляхи забезпечення організації та управління методичною роботою в ДНЗ	239
Ташук Л.І. Комплексний підхід до вивчення діяльності практичного психолога в дошкільному навчальному закладі	246

**РОЗДІЛ IV. ОСОБИСТІСНА, РЕФЛЕКСИВНА, ТВОРЧА КОМПЕТЕНЦІЇ
ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

Васівська О.В. Формування пізнавальної активності у старших дошкільників	251
Драгальчук В., Дубравська Н.М. Розвиток пізнавально-творчих здібностей у дошкільному віці	255
Йосипчук О., Йосипчук Л., Дубравська Н.М. Чинники формування особистості дошкільника	258
Кльон Л.А. Гіперактивність як медико-психологічна проблема	261
Кузнецова Т. Взаємодія ДНЗ та ЗНЗ щодо забезпечення готовності дітей до навчання у школі	266
Лагута А.В. Використання технології проблемного навчання в ДНЗ	269
Максимень С.М., Волощук А. Особливості страхів дітей дошкільного віку	273
Максимень С.М., Карієнко О. Розвиток моральних почуттів у дітей старшого дошкільного віку	276
Максимень С.М., Кваша С.В. Особливості тривожності дітей дошкільного віку	279
Максимень С.М., Кліновська О.М., Прокопчук К.В. Психологічні аспекти формування уяви дошкільника	281
Максимень С.М., Колобюк Т.В. Психологічні засади розвитку моральних форм поведінки дітей дошкільного віку	284

Формування професійної компетентності майбутніх педагогів дошкільної та початкової освіти

Максимець СМ., Мілківська А.В. Моральна свідомість дошкільника:

психологічний аспект **288**

Максимець СМ., Яценко Н. Особливості розвитку уяви старшого дошкільника.291

Маргулян І.Н. Дитяча агресія 294

Маргулян І.Н. Чи потрібен дитячий садок дитині?297

Федорчук Л. А., Тарнавська Н. П. Розвиток сенсорних здібностей дітей дошкільного віку за системою М. Монтессорі.....298

РОЗДІЛ V. ЛОГІКОМ А ТЕМА ТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ УІЮЧА ТКОВІЙ ТА ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ

Бондар О.М. Диференційований підхід у процесі навчання молодших школярів

розв'язувати текстові задачі**301**

Бродовська А.Дарнавська Н.П. Формування уявлень і понять про число та лічбу у роки дошкільного дитинства.....306

Ганоль В.М. Організація самостійної роботи учнів початкових класів на уроках математики..... 309

Герасимчук І.І., Клименюк Ю.М. Розвиток логічного та шігоритмічного мислення молодших школярів на уроках математики.....311

Господарчук М., Клименюк Ю.М. Розвиток математичних здібностей учнів 1-4 класів 313

Гутман В.О., Клименюк Ю.М. Формування інтересу до математики в учнів початкової школи 315

Дмитрійчук Н., Тарнавська Н.П. Вплив дидактичних ігор на формування математичних уявлень у дітей дошкільного віку**319**

Климчук О.Л. Робота над задачами в системі розвивального навчання Д.Б. Ельконіна - В.В. Давидова як засіб формування математичної компетентності молодших

школярів 322

Кравченко В.В., Клименюк Ю.М. Методика проведення позакласних занять з математики329

Микитюк І.С., Тарнавська Н.П. Логіко-математичні ігри як засіб формування логічного мислення в роботі зі старшими дошкільниками 333

Нікітчина І.В. Предметна математична компетентність..... 335

Поліняк О.А., Клименюк Ю.М. Використання дидактичних ігор на уроках математики в початкових класах..... 339

Потапова Т.І. Роль позакласної роботи з математики у формуванні інтересу до навчання молодших школярів343

Максимець С.М.

*канд.психол. наук, доцент каф. загальної,
вікової та педагогічної психології*

Мілківської А.В

48 група ННІ педагогіки

МОРАЛЬНА СВІДОМІСТЬ ДОШКІЛЬНИКА: ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Моральний розвиток починається з перших періодів життя дитини і включає в себе здатність сприймати та розуміти суспільні вимоги, засвоєння моральних норм та правил, вибудовування власної поведінки відповідно до цих норм. Моральний розвиток - це рівень засвоєних уявлень про моральні норми, сформованість моральних почуттів і моральної поведінки [2]. Найбільш сенситивним періодом для розвитку моральної свідомості є дошкільний вік, адже в цьому віці дитина починає не лише сприймати певні моральні категорії, норми та правила, а й диференціювати, на основі чого відбувається їх засвоєння та вибудовування власної поведінки. Психологічний аналіз сутності моральної свідомості дошкільника є надзвичайно актуальною проблемою сучасності, адже саме завдяки виявленню закономірностей та особливостей її формування можна ефективніше впливати на процес її становлення.

Тлумачення даної проблеми можна побачити у працях: І.Беха, М.Боришевського, Л.Божович, Б.Братуся, О.Дробницького, Є.Субботського, Л.Колберга, Ж.Піаже (здійснено психологічну інтерпретацію проблеми, простежено логіку переходу зовнішнього морально-етичного припису в категорію особистісної норми). У роботах Б.С. Братуся, А.А. Гусейнова, О.Г.Дробницького, Е.А. Курносикової, А.І. Титаренко

(стор. 289)

висвітлюються питання природи моралі, сутності суспільних вимог, еволюції моральних категорій. В даних дослідженнях простежено багато важливих ліній

морального розвитку особистості, розвитку моральної свідомості, проте вимоги сьогодення вимагають шукати нові аспекти та розставляти нові акценти у висвітленні даної проблеми.

Таким чином метою нашого дослідження є: проаналізувати суть моральної свідомості дошкільника та дослідити рівень її сформованості.

«Моральна сфера – це складний конструкт людської психіки і поведінки, в основі якого лежить унікальне утворення, що отримало назву моральної свідомості», – зазначає Р.В. Павелків. На його думку, моральна свідомість є культурологічним і психологічним феноменом, який виступає важливою складовою суспільного й індивідуального буття людини. Вона є одним із компонентів свідомості людини, що відображає ступінь асиміляції суспільної моралі, засвоєння, інтерпретації, а іноді й розвитку моральних принципів [1, с.156].

О.Титаренко визначає моральну свідомість як приклад особливого виду мислення, яке оперує не окремими категоріями, а цілими смисловими утвореннями, які поєднують у собі раціональне та емоційне [4, с.240].

Упродовж дошкільного віку моральний розвиток має різнорівневий характер. У кожному віковому періоді спостерігається як поєднання різних рівнів, так і перевага того чи іншого рівня розвитку основних компонентів моральності.

У молодшому дошкільному віці виявлено перевагу когнітивного компоненту моральної свідомості. Поряд з цим починає формуватися емоційний компонент, у той час як поведінковий – ще відсутній у більшості молодших дошкільників. Середній дошкільний вік характеризується наявністю всіх основних компонентів моральності (когнітивного, емоційного і поведінкового). При цьому посилюється складність морального розвитку за рахунок поведінкового компонента. У старшому дошкільному віці посилюється різнорівневність розвитку моральної свідомості, яка виявляється у виникненні різних рівнів розвитку моральності основних компонентів. Спостерігається перевага когнітивного компонента. При цьому когнітивний компонент

виявляється провідним і характеризується більш високим рівнем розвитку, що свідчить про підвищення його ваги у структурі морального розвитку.

Здатність дошкільника встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, відрізнити поверхові риси від суттєвих, прагнення зрозуміти приховані причини явищ лежить в основі формування в нього перших моральних уявлень, розуміння етичних норм, їх раціональності та доцільності. Зростає усвідомленість правил поведінки. Дошкільнику важливо знати не тільки, як поводитись, але й чому, заради чого варто дотримуватись встановлених вимог. Старший дошкільник, на відміну від молодшого, вже може обґрунтувати, чому один казковий герой добрий, а інший злий. Свої обґрунтування дитина будує не на основі зовнішніх ознак образу, а на підставі вчинків: добрий, тому що допомагає, будує, рятує, оберігає; злий, бо робить шкоду, нищить, ні на кого не зважає.

Для того, щоб з'ясувати рівень сформованості моральної свідомості ми використали методики «Закінчи історію» та «Сюжетні картинки». Зокрема, методика «Закінчи історію» призначена для вивчення усвідомлення дітьми моральних норм. Дослідження проводилося індивідуально. При цьому дитині зачитувалась наступна інструкція: Я буду тобі розповісти історії, а ти їх закінчи.

Проаналізувавши отримані результати, маємо такі показники (табл. 1):
(стор. 290)

Таблиця 1

Усвіломленість дітьми моральних норм

Досліджувані	Рівні		
	низький	середній	високий
%	7%	37,5%	55,5%

Як видно з таблиці, 7% дітей мають низький рівень усвідомлюваності моральності, 37,5% усвідомлюють моральні норми, але не завжди їх приймають і 55,5% дошкільнят мають високий рівень усвідомленості моральних норм.

За методикою «Сюжетні картинки», призначеною для вивчення емоційного ставлення до моральних норм дітям пред'являлися картинки із зображенням позитивних і негативних вчинків однолітків. При цьому дошкільникам надавалась інструкція. «Розклади картинки так, щоб з одного боку лежали ті, на яких намальовані хороші вчинки, а з іншого – погані. Розкладай і пояснюй, куди ти покладеш кожен картинку і чому.

Дослідження проводиться індивідуально. Дитина повинна була дати моральну оцінку зображеним на картинці вчинкам, що дозволило нам виявити ставлення дітей до моральних норм. Особлива увага приділялася оцінці адекватності емоційних реакцій дитини на моральні норми: позитивна емоційна реакція (усмішка, схвалення і т. п.) на моральний вчинок і негативна емоційна реакція (осуд, обурення і т. п.) – на аморальний.

Проаналізувавши отримані результати, маємо такі показники (табл.2.):

Таблиця 2

Емоційне ставлення до моральних норм

Досліджувані	Рівні		
	низький	Середній	високий
%	12,6%	31,2%	56,2%

Ми бачимо, що у досліджуваній групі дошкільників 12,6% дітей мають низький рівень емоційного ставлення до моральних норм, 31,2% досліджуваних характеризуються середнім рівнем емоційного ставлення і 56,2% дошкільників мають високий рівень емоційного ставлення до моральних норм.

Отже, ми з'ясували, що є діти, які характеризуються високим рівнем моральності, усвідомленості моральних норм та емоційного ставлення до моральних норм та діти, які володіють низьким рівнем прояву моральності.

Проведене дослідження довело, що дошкільники переважно стверджують, що обдурювати не можна за жодних обставин, а в оцінках провокуючих ситуацій апелюють до рішення дорослих. Старші діти

вважають, що у деяких випадках брехня припустима. Дошкільник оцінює дії за їх наслідками, а не за намірами.

Дошкільники не тільки формулюють норми поведінки, але й пояснюють їх доцільність. Менші діти часто пояснюють необхідність виконання норми, посилаючись на можливі наслідки для себе або на вимоги дорослих: "не можна без дозволу йти з садочка, бо мама покарає", "треба давати іншим щось смачненьке, а то потім не дадуть мені". У 5-7 років дитина розуміє суспільне значення етичної норми, усвідомлює її об'єктивну необхідність, негативні наслідки її недотримання для інших: "Не можна кривдити менших. Вони теж хочуть гратись"; "Треба прийняти Оленку у гру, а то вона буде плакати".

Під впливом досвіду спілкування, знайомства із художньою літературою у дошкільників формуються етичні еталони-зразки, як емоційно-когнітивні узагальнення щодо способів поведінки. Ці еталони, з одного боку відображають (стор. 291)

певну сферу життя дитини, а, з другого, містять у собі суспільну оцінку і емоційне ставлення. Етичні еталони розвиваються від найбільш узагальненого, недиференційованого утворення (добре-погано стосовно добра і зла, і у значенні красиве-потворне); до диференційованої система оцінок-узагальнень (етичні відокремлюються від естетичних) [3, С. 66-67].

Таким чином моральна свідомість дошкільника - складне психологічне утворення, яке має специфічні особливості, які характеризуються: єдністю когнітивних, емоційно-оцінних та поведінкових складових; формування моральних суджень на основі морального реалізму, авторитету дорослих та розвиток етичних еталонів-зразків як емоційно-когнітивного утворення щодо способів поведінки. Перспективу подальшого дослідження вбачаємо у підборі та апробації прийомів розвитку моральної свідомості дошкільника.

Список використаної літератури:

1. Павелків Р.В. Феноменологія морального розвитку особистості: детермінація, механізми, генезис: Монографія / Р.В.Павелків. – Рівне: Волинські обереги, 2009. – 368 с.
2. Павелків Р.В., Цигипало О.П. Дитяча психологія. Навч. посіб. - К.: Академвидав, 2008. - 432 с.
3. Развитие социальных эмоций у детей дошкольного возраста. / Под ред А. В. Запорожца, Я. З. Неверович. - М.: Педагогика, 1986. - 176 с.
4. Титаренко А.И. Структура нравственного сознания. Опыт этико-философского исследования. – М.: Мысль, 1974. – 278 с.